

פרשת צו

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

בהמשך לפרשת 'ויקרא' מוזכרים גם בפרשתנו דיני הקרבנות השונים והפעם בהדגשת הציוויים המיוחדים לכהנים, הלא הם אהרון ובניו

תרומת הדשן

העבודה הראשונה המתבצעת בפתיחת היום במשכן היא הרמת הדשן. אלו הם שיירי הקרבן שנותרו על המזבח מהאברים שנשרפו במשך כל הלילה. הזוכה בהגרלה שנערכה בין הכהנים טובל ולובש את בגדי הכהונה. בעזרת מחתה העשויה מכסף הוא בורר את הדשן מבין הגחלים ומניחו בצידו האחר של המזבח, בסמוך לכבש.

אחת לכמה ימים כאשר מצטברת כמות רבה של דשן על המזבח, מפנים אותה אל מחוץ למחנה במקום טהור. כדי שלא ללכלך את בגדי הכהונה תוך כדי ההתעסקות בפינוי הדשן רשאי הכהן להורידם. גם בשעת פינוי הדשן היתה האש בוערת על המזבח שנאמר: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה".

מנחות הכהנים

את המנחה היו מביאים בדרך כלל העניים ומעוטי היכולת בתור נדבה אולם היו מקריבים את המנחה גם במקרים אחרים. למשל, ביום שבו נכנס הכהן לשרת בקודש, הוטלה עליו החובה להקריב "מנחת חינוך" הדומה במרכיביה לקרבן מנחה העשוי מסולת ושמן. לעומת זאת הכהן הגדול הביא "מנחת חביתין" בכל יום, כשאת מחציתה היו מקריבים בבוקר והמחצית השניה בערב. בניגוד לכל המנחות שמקריבים מהם על המזבח רק קומץ ואת היתר היו אוכלים הכהנים, מנחת הכהן הגדול היתה קרבה כליל על המזבח.

קודשי קודשים וקודשים קלים

גם כשפרשתנו מדברת על קרבן חטאת המכפר על החוטא בשוגג (בלא מתכוון), היא מביאה את הציוויים הקשורים אל הכהנים. הכהן הדואג להקרבת החטאת וזריקת דמה על המזבח הוא זה שאוכל יחד עם אחיו הכהנים, שהיו טהורים באותה שעה, מבשר החטאת בחצר אוהל-מועד. גם קרבן האשם, המובא לרוב על-ידי מי שעבר עבירה במזיד, נאכל רק על-ידי הכהנים.

החטאת והאשם שייכים לקודשי הקודשים החמורים יותר בקדושתם ולכן אי אפשר להחליף את הבהמה שהקדישו עבור הקרבן באחרת, וכאמור - אין הבעלים אוכלים מהם. לעומת זאת השלמים, הקרבים בדרך כלל בתור תודה לה', שייכים לקודשים הקלים וגם הבעלים משתתפים באכילתם בתנאי שהם טהורים.

איסור אכילת חלב ודם

בד בבד עם נתינת האפשרות לבעלים המביא את הקרבן לאכול מזבח השלמים מזהירה אותו התורה לבל יאכל מן החלב או מן הדם, אחרת עונשו יהיה בכרת. החלב הוא החלק המובחר שבבהמה והקרבתו רומזת על הקרבת והקצאת כוחותיו הנעלים ביותר של האדם לבורא. אחת הסיבות לאיסור הדם היא "כי הדם הוא הנפש". יש גם המייחסים את מנהג אכילת הדם לעובדי אלילים שבכדי להתרחק מדרכיהם נאסרה עלינו אכילת הדם.

תנופה ותרומה

פרשת צו

קרבן השלמים מיוחד משאר הקרבנות בכך שנוסף בו ענין התנופה והתרומה. תחילה מניף בעל הקרבן את חלקי הקרבן הפנימיים והמתנות המיועדות לכהנים, לארבע רוחות השמים (כמו בנענועי הלולב) כאומר: הללו קרבן למי שארבע רוחות השמים שלו. אחר-כך הוא מרים את ידו מעלה ומטה כאומר: הללו קרבן למי שהשמים והארץ שלו.

ימי המילואים

בפרשת תצווה שבספר שמות כבר נזכר ציווי ה' למשה לערוך את חנוכת המשכן במשך שבעה ימים ולקדשו כדי שיהיה ראוי לקבלת השראת השכינה. בפרשתנו מובא כיצד הדברים נעשו הלכה למעשה. בכל אחד מהימים הללו משחו את המשכן וכליו ואת אהרון ובניו ובגדיהם בשמן המשחה. כמו כן הוקרבו בכל יום קורבנות ודמם הוזה על המזבח ועל אהרון ובניו.

בדרך כלל, כשהיו מקריבים קרבנות ציבור נכחו בעת ההקרבה חלק מזקני ישראל שנקראו "אנשי מעמד" והם ייצגו את כל עם ישראל. אולם בזמן הקרבת קרבנות המילואים ציוה הקב"ה: "ואת כל העדה הקהל אל פתח אוהל מועד". נעשה נס ומעט המקום החזיק את הקהל המרובה.

אהרון ובניו ניגשו אל בית הטבילה ולאחר שטבלו משח אותם משה בשמן המשחה והלבישם בבגדי כהונה. לאחר מכן הקריב משה את הקורבנות כשהוא משמש ככהן השוחט, זורק את הדם וכד' ואהרון ובניו הם בעלי הקרבנות

במשך כל שבעת הימים נשאר הכהנים בחצר אוהל-מועד שנאמר: "ופתח אוהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים", שכן אפילו שהמשכן פורק בכל ערב ונבנה מחדש למחרת, גדר החצר נשארה על מקומה.

הפרשה מסיימת בשבחם של אהרון ובניו, שלא היטו ימין ושמאל ממה שנצטוו, שנאמר: "ויעש אהרון ובניו ככל הדברים אשר ציוה ה' ביד משה".

יש בעד מה!

השולחן העמוס בכל טוב שנערך בבית הכנסת לאחר התפילה, סיקרן את כולם. על מה השמחה הגדולה? בעל השמחה חיכה שיברכו על הכיבוד ונטל את רשות הדיבור:.

"אני רוצה להודות להשם על הנס שקרה לי אמש. חציתי את הכביש במעבר חצייה מסודר, אך רכב שנכנס לצומת שלא כחוק כמעט פגע בי. ברגע האחרון הצליח הנהג לבלום וניצלתי מתאונה." הכל השתתפו בשמחתו בלב נרגש והודו לה' על חסדו הגדול.

למחרת לאחר התפילה שוב פעם נערך השולחן במיני מאכל ומשקה, היום היתה זו סקרנות כפולה, יום אחרי יום נס מתרחש?! ולמי אירע הדבר?

יהודי ממתפללי בית הכנסת פתח בדבריו: "ברצוני להודות במעמד כולכם על הטובה שגמל לי השם יתברך. חציתי אתמול את הכביש בדרך לעבודה, כמנהגי מידי יום זה עשרים שנה. בסייעתא דשמיא חציית הכביש עברה בשלום, אבל אתמול הבנתי שלא צריכים לחכות לאסון כדי להודות על כך לבורא עולם!"

פרשת צו

נקודה מעניינת מעלה רבי משה סופר - החתם סופר: בפרשת ויקרא נמנו כמעט כל סוגי הקרבנות, כשבהמשך החומש מפרטת התורה את דיני הקרבנות. אך למרבה הפלא, קרבן תודה - שמגיע כדי להודות על נס שהתרחש - אינו מופיע כלל בפרשת הקודמת ורק כאן בפרשת צו מונה אותו התורה. מהי סיבת הדבר?

להבנת עומק תשובתו נפתח במשלו הקצר, אך קולע, של המגיד רבי יעקב מדובנא: ראובן ושמעון היו שכנים שהתגוררו דלת מול דלת. המרחק הפיזי הקצר בין בתיהם לא רמז מאומה על השוני בין מעשיהם ומהותם. בעוד ראובן גדל במשפחה ממוצעת מבחינה כלכלית ושקד על תלמודו בכל רגע פנוי, היה שמעון בנו של עשיר העיירה ומעשיו לא הסבו נחת מרובה לאביו בלשון המעטה...

והיה היום והוריו של ראובן ערכו סעודת הודיה לכל מכריהם, הסיבה לחגיגה היתה משמחת ביותר: ראובן נבחן אצל רבני העיר וזכה להתעטר בתעודת רבנות. השכנים כולם נטלו חלק במאורע הגדול ואיחלו לבניהם: "הלוואי ותזכה לגדול כראובן השקדן."

שמעון בנו של העשיר, להבדיל מראובן, נתפס באחד הימים כשהוא עובר על החוק ונשפט למאסר ממושך. הוריו הגישו ערעור על גזר הדין ובסופו של דבר זוכה שמעון, או מחוסר ראיות, או מ"ראיות" שסופקו על ידי אביו מתחת לשולחן...

סעודת ההודיה שערכו הוריו של שמעון, אכן היתה מלאה אף היא בשכנים וידידים. אך אין שום השוואה בין שמחתם של העשיר ורעייתו, לבין שמחתם של הורי ראובן. בוודאי ובוודאי שהשכנים לא חלמו לאחל לבניהם שיזכו גם הם לשמחה כזו, ביום מן הימים, כשמעון.

כעת נשוב לשאלה בה פתחנו: מדוע באמת קרבן תודה אינו מופיע בפרשת ויקרא בה התורה מדברת לכלל ישראל, ונדחה רק לפרשת צו שבה מתייחד הדיבור בעיקר לכהנים?

מבאר החתם סופר: יש המודה להשם רק לאחר שניצל ממוות או מגורל רע כזה או אחר. אבל הפיקח שעיניו בראשו, יודע שצריכים אנו להודות גם על ניסים שבעינינו נראים כטבע מוחלט. כאותו אחד שהבין, שגם כשעוברים את הכביש כחוק במשך עשרים שנה, אין זו תעודת ביטוח שלא יקרה אסון.

על כך אנו מודים שלוש פעמים ביום: "על ניסוך שבכל יום עימנו," רק שאיננו שמים לב שזהו נס. מיהו זה שזוכה להודות בסתם יום של חול? יהודי שמבין שהכל מושגח לפרטי פרטים, ויודע שרק חסדי האל-מצילים אותו בכל שעה מתאונות ופגעים.

לכן את קרבן התודה הותירה התורה לפרשת צו שבה התייחד הדיבור לכהנים - עובדי ה', ואמרה: "אם על תודה יקריבנו." דהיינו: כל יהודי מבין שצריכים להודות על נס גלוי. אך כיון שאתה רואה כל רגע בחיים כנס, במידה ויקרה לך נס גלוי מחוץ לדרך הטבע, תביא קרבן תודה מיוחד עבורו. בשונה מיהודי שמביא קרבן תודה רק כשהוא ניצל מפגע.

בהגיענו בסיום ההגדה לפסקה: "לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל... למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האלו," נזכור היטב: ביציאת מצרים הודו אבותינו על שינוי הטבע והיציאה משעבוד לחירות. אם הגענו להבנה מחודשת שכל רגע של קיום הוא נס עבורנו, חובה כפולה עלינו להודות עליו לבורא, שכן

פרשת צו

נחסך מאיתנו הצורך לחוות צער או קושי כדי שנשכיל להודות.

עלותיכם ספו על זבחיכם... ולאשמעו ולא הטו את אזנם (הפטרה)

עלותיכם - שאתם מקריבים כליל, טוב לכם שתוסיפו אותם על שלמיכם, ותקריבו אותם שלמים ותאכלו הבשר, שהרי אינם מקבלות לפניולמה תפסידום(רש"י)

חטאיהם של עם ישראל גרמו לכך שהקב"ה אינו חפץ בקרבנותיהם, ואומר ה"שער בת רבים": למה הדבר דומה?

לאדם שהיה לו מפעל גדול ובקש להעסיק בו עובדים נוספים שיקלו מעליו.

באחד הימים קבל לחנותו עובד חדש, סיכם אתו על תנאי המשכורת ושעות העבודה וחתם עמו חוזה עבודה, כשאחד מתנאיו היה שבכל יום שיעדר הפועל מן העבודה הוא יוריד לו ממשכורתו.

למחרת היום הגיע העובד למפעל ליום העבודה הראשון שלו, הוא ישב לו באחת מן הפינות ואכל את האוכל שהביא עמו במשך כל היום.

בסוף היום, הוא הגיע לבעל הבית ודיווח לו: "ביום זה לא עבדתי, תוכל להוריד זאת ממשכורתתי". ביום שלאחר מכן, שוב הגיע בבקרו של יום אל המפעל, ושוב ישב ואכל במשך היום כולו, אך הוא, חלילה, לא מעל בהסכם העבודה, ובדיוק בהתאם למה שהתחייב, נגש בהכנעה בסוף היום, ודיווח למנהל כי גם את היום הזה צריך להוריד לו מן המשכורת.

ביום השלישי, כאשר חזר ונגש בערבו של יום לבעל הבית ובפיו אותן זמירות, כעס עליו המנהל ואמר: "וכי בקשתי ממך לבוא הנה, על מנת לאכול?! הלא הזמנתי אותך לבוא ולעבוד אצלי! זקוק אני לעבודה שלך, ובכלל, עדיין אין לך משכורת שאוכל להוריד ממנה את השעות הללו, וכבר אתה משתמשהתר זה...".

כך אומר הקב"ה לעם ישראל, מבאר ה"שער בת רבים", רוצה אני שתעבדו אותי, אולם אם יקרה, חלילה, שתמעדו ותחטאו לפני, תוכלו להביא קרבן כקנס ולכפר על כך. אולם אם אינכם עובדים אצלי, אלא רק דואגים להקריב לפני קרבנות - אין לי חפץ בהם, שכן לא בקשתי מכם לבוא לכאן ולאכול, הקרבנות אינם מטרה בפני עצמה, אלא אך ורק אמצעי, המאפשר לכם להתקרב אלי ולעבוד אותי באמת.

זאת תורת העולה הוא העולה (ו,ב)

ידועה ומפורסמת מח' הרמב"ם והרמב"ן בטעם הקורבנות שהרמב"ם כותב משום שהגויים היו מקריבים קורבנות לע"ז ובשביל שהיהודים לא יתקרבו וילכו לעבוד עבודה זרה לכן הקב"ה צווה להקריב קורבנות. ויוצא לפי שיטת הרמב"ם שאין בהקרבת הקורבן שום עניין וכל כולו רק להרחיק את עבודת הגלולים מלבן של ישראל.

אבל הרמב"ן בויקרא א' ט' כותב וזה לשונו "ויותר ראוי לשמוע הטעם שאומרים בהם כי בעבור שמעשה בני אדם נגמרים במחשבה בדיבור ובמעשה צווה ה' כי כאשר יחטא ויביא קרבן יסמוך ידיו עליו כנגד המעשה ויתוודה בפיו כנגד הדיבור וישרוף באש הקרב והכליות שהם כלי המחשבה והתאוה והכרעים כנגד ידיו רגליו העושים כל מלאכתו ויזרוק הדם על המזבח כנגד דמו בנפשו כדי שיחשוב אדם בעשותו

פרשת צו

כל אלה כי חטא לאלוהיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקורבן הזה שיהא דמו תחת דמו נפש תחת נפש וראשי הקורבן כנגד ראשי אבריו" עד כאן לשונו.

בעל ה"דרש והעיון" מעיר שמתוך לשון הפסוק משמע כדברי הרמב"ן שקוראים בתורה היא העולה אבל כתוב הוא העולה שהתורה מרמזת לנו כאילו הוא הבן אדם עצמו הוא העולה והוא צריך להיות הקורבן ורק ה' חס על עמו ומאפשר לתת קרבן במקום האדם.

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה... (ו,ב)

ברש"י, אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז, במקום שיש בו חסרון כיס. והדברים טעונים ביאור.

ונראה לבאר לפי מה דאיתא בגמרא (מנחות קי, א) אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (להלן ז, לז) "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם", כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. והנה גם בזמן שביהמ"ק היה קיים, והיה עני מרוד כ"כ עד שאין באפשרותו להביא אפילו עשירית האיפה, הלא בוודאי אף הוא היה מתכפר בלימוד תורת עולה, וכמו שאמר דוד הע"ה (תהלים קיט, צב) "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני".

וזהו שאמר הכתוב כאן "צו את אהרן וגו' לאמר", ומה יאמר, ד"זאת תורת העולה היא העולה", דהעוסק בתורת העולה מעלה עליו הכתוב כאילו "היא העולה" ממש. ועל כך הוסיף רש"י "מיד ולדורות", שסגולת לימוד זו כוחה יפה גם בזמן שביהמ"ק קיים וגם לדורות. ושמה תאמר, תינח לדורות, אבל בזמן שביהמ"ק קיים כיצד ייתכן דסגי בכך, ע"ז סיים ופירש "ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס", שאינו יכול להביא אפילו עשירית האיפה.

(עיר דוד)

ובאופן אחר אפשר לבאר בדבר זה, דהנה כבר העירו המפרשים (עי' ברמב"ן) שבוודאי אין כוונת דברי חז"ל בזה כפשוטם, שהרי אין כאן שום חסרון כיס לכהנים.

ונראה שהיה זה ציווי מיוחד לאהרן, שכן בהיות שקרבנות העולה היו רבים, ואף כשעמד המזבח ריקן היו מקריבין עולות ל"קיצ מזבח", עד שמשום כך כונה "מזבח העולה". לכן חשש אהרן שהיה אהוב למקום ולבריות לממונם של ישראל, ומיצר היה כיצד יוכל לדרוש מהם מעות כל כך עבור כל הקרבנות הללו.

לכך בא הכתוב לזרזו בהקרבתן וליישב דעתו שבאמת לא יצטרכו להרבות בעולות כל כך. ולמה, מפני ש"היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה", ועד שיעוכל הקרבן יעבור זמן רב ויהא זה "עד הבוקר". ואף כי אמנם "אש המזבח תוקד בו" ואין זו סתם אש של הדיוט, אפ"ה תמשך שריפתן כל הלילה כדי למנוע "חסרון כיס" לישראל, בהבאת קרבנות לרוב כדי שלא להותיר את המזבח ריקן.

צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה וגו' (ו,ב)

דרשו חז"ל במדרש (ויק"ר ז, א) על הפסוק הנ"ל 'צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה' זה

פרשת צו

שאמר הכתוב (משלי י, יב) שנאה תעורר מדנים וגו' שנאה שנתנו ישראל ביניהם לבין אביהם שבשמים היא עוררה להן דיני דינין וכו', א"ר אסי מלמד שהיה אהרן נוטל קרבנם ופוחסו לפנייהם ואומר להם דעו שאין בו ממש, וזהו שמשה אמר לאהרן (שמות לב, כא) 'מה עשה לך העם הזה' אמר לו מוטב היה להן שידונו שוגגין ואל ידונו מזידים.

תמהו בזה המפרשים, הלא יסוד זה של 'מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין' נאמר רק בדבר שאינו מפורש לאיסור, אבל היכא שמפורש בתורה לאיסור כגון זה שנאמר בו (שמות כה, כא) 'לא יהיה לך אלהים אחרים' לא אמרינן בו מוטב שיהיו שוגגין.

ונראה ליישב דהנה הקשה הרשב"א למה נענשו בני"י על חטא העגל הא איתא בגמרא (שבת פח, א) שכפה עליהם הר כגיגית, ומכאן מודעא רבה לאורייתא שאם יזמינום לדין למה לא קיימו מה שקבלו על עצמם, יוכלו להשיב שקבלו את התורה באונס כדפירש"י שם. ותירץ דעבודה זרה היא אחת משבע מצוות בני נח כדאמרינן בגמרא (סנהדרין נו, א).

אמנם מבואר שם דנלמד מקרא (בראשית ב, טז) 'ויצו ה' אלקים על האדם וגו'', 'אלהים' זו עבודת כוכבים וכן הוא אומר 'לא יהיה לך אלהים אחרים'.

הרי שלמדו זאת רק מגזירה שוה אך אינו מפורש בתורה. כיון שכן יש לומר שפיר דנוכל לומר בשיראל 'מוטב שיהיו שוגגין וכו'' דכיון שציווי זה לא נתפרש להדיא בפסוק כי אם בגז"ש שוב אפשר לומר 'מוטב שיהיו שוגגין'.

הוא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר (ו,ב)

ה'קרית ספר' (פ"ד מהל' מעה"ק) כתב, דאפשר להקריב קרבנות המקדש עד צאת הכוכבים, וגם בביה"ש יכול להקריב את הקרבנות במקדש, ולדעתו בין השמשות הוא ודאי יום, אלא שהוא ספק אם שייך ליום שעבר או ליום הבא, ואולי חלקו שייך ליום זה וחלקו ליום הבא. והוא דבר מחדש בגדר ביה"ש.

ויש להקשות לדברי הק"ס, שהיות שכל רגע בזמן של בין השמשות הוא ספק יום שעבר ספק יום דלהבא, א"כ האיך אפשר לשחוט ולזרוק הדם של הקרבנות בזמן ביה"ש, שאף שביה"ש הוא ודאי יום, מדוע לא נחוש דילמא עשה את השחיטה ביום שעבר והזריקה ביום הבא, והתורה אומרת (לקמן יט, ו) ביום זבחכם, שצריך שתהא שחיטת הקרבן וזריקת דמו ביום אחד, כמו שכתב הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ד ה"א), וצע"ג בזה.

ושמעתי מבני רבי עקיבא שיש לומר כאן ספק ספיקא, שמא השחיטה אף היא נעשתה ביום של מחר, ואף אם נאמר שנעשתה היום, שמא גם הזריקה נעשתה היום, ע"כ. אלא שיש לדון בזה מחמת שדבר זה נחשב אולי ספק ספיקא משם אחד, דסוף סוף יש ספק ספיקא אם נעשו ביום אחד, ועוד שהוא בתרי גופי, ואכמ"ל.

כל הלילה עד הבוקר וגו' (ו,ב)

דרשו חז"ל מכאן להקטר חלבים ואברים שמקטיר והולך כל הלילה.

ובמתני' ריש ברכות (ב, א) הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וכל הנאכלים ליום אחד מצותם עד שיעלה עמוד השחר, אם כן למה אמרו חכמים עד חצות, ופרש"י (ד"ה אם כן) בקריאת שמע

פרשת צו

ובאכילת קדשים אמרו חכמים עד חצות וכו', והקטר חלבים דקתני הכא לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל וכו'.

וקשה, דבשלמא אכילת קדשים שאני מהקטר חלבים, דבאכילת קדשים איכא לאו באכילתן אחר הזמן ונהיה נותר, משא"כ הקטר חלבים ואברים שמצוותן להקטירן בלילה, אבל קר"ש נמי ל"ה אלא רק עשה לקרוא קר"ש, ועכ"ז גזרו חכמים עד חצות דוקא, א"כ יש לבאר מאי שנא דבקר"ש גזרו כן ובהקטר חלבים ואברים לא גזרו.

ולכאורה היה מקום לתרץ דדוקא קר"ש שניתנה לכל אדם גזרו בה חז"ל, משא"כ הקטר חלבים ואברים המסור לכהנים בלבד, הרי כהנים זריזים הם ולא גזרו, אך עדיין צ"ב דבפסח גזרו שנאכל עד חצות אע"ג דאמרינן בשבת (כ, א) בני חבורה זריזים הן, וצ"ל דבעינן דוקא שיהיו חד מהני תרתי, או שיש איסור באכילה אחר הזמן, או שמסור לכל ורק בכה"ג גזרו, אמנם הקטר חלבים ואברים דאיכא תרתי לטיבותא דאינו איסור וגם לא שייך רק בכהנים זריזים בכה"ג לא גזרו.

וי"ל עוד, בהקדם דברי הט"ז הידועים דדבר המפורש בתורה להיתירא אין כח ביד חז"ל לאסור, א"כ י"ל דבהקטר חלבים ואברים דמפורש קרא להדיא 'כל הלילה עד הבוקר', א"כ מפורש בתורה להיתר עד הבוקר, להכי בכה"ג לא אסרו חכמים.

או די"ל ע"פ מש"כ היראים דבמצות קר"ש איכא אף ל"ת, דדעתו דעובר בזה על הלאו דהשמר לך פן תשכח את ה"א, וזה חידוש, ועכ"פ לפ"ד א"ש דגם בקר"ש עובר על ל"ת כשלא קרא קר"ש ולכן גזרו על זה, משא"כ בהקטר חלבים ע"ש.

זאת תורת העולה היא עולה (ו,ב)

ב"אוצר המדרשים" (עמוד רכ"ב) מובאים דברי חז"ל על קורבן עולה, עליו אומר הקדוש ברוך הוא: רצוני שלא יזוז מן המזבח מפני שקורבן זה חביב עלי מכל הקורבנות!

למה הדבר דומה? למלך שהיתה לו שמחה, והיו אריסין ובני ביתו ואוהביו מביאין לו מתנות והיה המלך מקלם.

הגיע אדם ובידיו סל מלא פירות יפים. שאל אותו המלך: מי אתה? אני - ענה האיש - אריסו של המלך! אני מטפל בפרדסי המלך והבאתי דורון מפירות ההדר המתוקים הגדלים שם.

אחריו הגיע אחר ובידיו טלה רך. מי אתה? שאל אותו המלך. אני - השיב האיש - הממונה על עדרי צאן המלך והבאתי דורון למלך מהוולדות החדשים שהמליטו הצאן.

בא אחד ובידיו מתנה למלך. מי אתה? שאלו המלך - האם גם אתה עובד בשירותי? אני אינני עובד עבור המלך - השיב האיש - לא אלא שהבאתי מתנה כדי לכבד את המלך! לשם כך באתי.

דורון שהביא זה - אמר המלך - לא יהא זז משולחני! אדוני המלך - שאל אחד השרים המקורבים - מפני מה חיבבת דורון זה יותר מכל הדורונות? כל אלו שהביאו דורונות - ענה המלך - הם חייבים לי וחייבים בכבודי, אבל זה שאייננו אריסי ולא בן ביתי אלא כיבדני חינם, דורון זה חביב עלי מכולם! כם אם חטא אדם מביא קורבן חטאת, ואם אשם מביא קורבן אשם, אבל העולה נדבה היא, לפיכך חביבה היא לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל הקורבנות.

פרשת צו

צו את אהרון (ו,ב)

רש"י מבאר שהלשון "צו" הוא לשון זירוז, מיד ולדורות.

ה"חפץ חיים", היה מבצע תמיד כל פעולה מפעולותיו בזריזות בלתי מצויה. לא זו בלבד שהיה רץ למצווה, אלא שבכל מעשיו מורגשת תמיד היתה רעננות נעורים.

כאשר שאלו אותו פעם לסיבת הדבר ענה: "כהנים זריזים הם", יש להתרגל להיות זריז בכל!

פעם ראו את ה"חפץ חיים" כשהוא מניח כמה ארגזים זה על גבי זה ולאחר מכן רץ עליהם במהירות. תמהו הרואים.

הסביר להם ה"חפץ חיים" בנועם: את זאת אני עושה כדי ללמד את עצמי לרוץ על כבש המזח, לכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו...!

זאת תורת העולה (ו,ב)

רבתינו אמרו (ויק"ר פ"ז) "אמר רשב"י לעולם אין העו לה באה על הרהור הלב". וכן במדרש תנחומא (פר' צו אות ז): כל הקרבנות באות על העבירות וכו'. עולה באה הרהור הלב, שנאמר (איוב א, ה) "והשכים בבוקר והעלה עולות מספר כולם, כי אמר איוב אולי חטאו בני וברכו אלהים בלבבם". אולם בתנחומא (פר' לך לך אות י) איתא: העולה היתה באה על מצות עשה טעל מצוות לא תעשה וכו', ור"ש בן יוחאי אומר "על הרהור הלב". ובזוהר ובמדרשים בכמה מקומות נקטו כרשב"י.

וכבר החמירו חז"ל והזהירו (ע"ז יט.) ונשמרת מכל דבר רע - שלא יהרהר ביום וכו'. וכמו שכן כתב הרמב"ם בהלכות איסור"ב (פכ"א) ובאה"ע (סימן כא וכג). וע"ע ברמב"ם הלכות תשובה (פ"ד ה"ד) ובספר החינוך (מצוה שפז).

והנה אע"פ שבימנו שעדיין לא נבנה בית המקדש אין מקריבין בפועל, אבל מבואר דבר נפלא בזוהר הקדוש (זו"ח פר' תרומה דף מא) דמאחר שקרבן עולה היתה באה על הרהור הלב, הנה הקריאה בתורה בפרשה זו היא היא מתקנת ומכפרת על הרהורים ומחשבות הרעות, וכמו שכתוב (שם) "אמר רבי שמעון בר יוחאי בשעה שכן אדם מקדים בבוקר ומניח תפילין בראשו ותפילין בזרועו ומתעטף בעיטוף של מצוה (היינו ציצית) ובא לצאת מביתו ארבעה מלאכים קדושים מתדבקים עמו ומלווין אותו לבית הכנסת וכו'. אחר כך יש לו לקרוא פרשת בראשית וכו' לאחר מכן יעסוק בפרשת קרבנות לכפר עליו ו' אמר ר' צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה", בשביל לכפר על כל אותן הרהורים ומחשבות הלילה". וכן הוא בזוהר דברים (בהשמטות דף שז).

הרי לנו שהקריאה בו - מכפרת. ומנהגנו שאין אומרים הפרשה, אבל אנו אומרים ה"משניות" באיזה מקומן וכו', ששם נאמר "העולה קודש קדשים" וכו'. ועיין מה שכתוב במנחות (דף קי.). ועיין בש"ע (או"ח סימן א) ובשו"ת לב חיים (סימן ט ויא).

ובזוהר הקדוש (פרשת ויקרא דף ט) מביא מעשה בעשיר אחד שהביא לפני הכהן שתי יונים, כאשר ראה הכהן אמר לו: לא שלך זה הקרבן (כי זה קרבן של עני). בא לביתו והיה עצוב. אמרו לו אחיו: מדוע אתה עצוב. אמר להם: שלא הקריב עבורי הכהן את קרבני. אמרו לו: ומהו. אמר להם: שתי יונים. אמרו לו: והלא של העני הוא ולא שלך, שהרי כתוב ואם דל הוא וגו'. אלא הקרב קרבנך הראוי. אמר להם: ומה הוא.

פרשת צו

אמרו לו: "שור אחד". אמר להם: "ומה כל כך חמורה מחשבת חטא?! הריני נודר מעתה שלא אעלה על לבי מחשבה של חטא! משם ואילך מה עשה? כל יום היה עוסק בסחורה, ובלילה היה ישן וכאשר התעורר היה מאספ לאחיו והיו מלמדין אותו דברי תורה, והיה לומד בלילה עד שהאיר היום, והיו קורים לו "יהודה אַח ר" (שנשתנה לטובה). יום אחד פגש אותו רבי ייסא סבא, והיה מחלק נכסיו, חצי לעניים וחצי לסחורה על הים. והיה יושב ועוסק בתורה. ע"כ המעשה.

ואשר על כן טוב לומר כל הקרבנות בכוונה טובה. וכן בערב פסח קורים פרשת קרבן פסח ומכוונים שיחשב כאילו הקרבנוהו. וה' יזכנו לבנין בית קדשנו במהרה דידן. אמן.

צו את אהרן (ו,ב)

אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות (רש"י)

אומר ה"ילקוט הגרשני": אדם המצווה ועושה גדול יותר מזה שאינו מצווה ועושה, וזאת בג' דברים:

א. יש לו יצר הרע שמסית אותו לא לעשות, וכשאדם מתנדב ואינו מצווה אין לו את אותו יצר הרע.

ב. אדם שאינו מצווה יכול לעשות את המצוה גם בזמן מאחר יותר, אין לו הכרח לעשותה דוקא מיד. לא כן המצווה ועושה, שחייב לעשות את המצוה עד זמן מסוים, כגון בקריאת שמע או באכילת אפיקומן, שחייב להזדרז לקיימן קדם שיעבור זמן.

ג. כשאדם אינו מצווה והתנדב לעשות את המצוה, זו התנדבות שלו בלבד, ואלו בניו אינם מחויבים באותה מצוה. לא כן המצווה ועושה, שגם בניו חייבים בקיום אותה מצוה.

זהו שכתב רש"י על דברי הכתוב "צו את בני ישראל" - "אין צו אלא לשון זרוז" - מכיון שיש למצווה יצר הרע, צריכים לזרז אותו.

"מיד" - עליו לעשות את המצוה בזמנה, לא להמתין.

ודבר שלישי - "לדורות". שלשת הדברים הללו כלולים במלה "צו".

והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה וגו' (ו,ג)

שנינו בגמרא (זבחים צא, ב) המתנדב יין מביא ומזלפו על גבי האישים וכו'. ופריך והא קא מכבי. ומשני כיבוי במקצת לא שמיה כיבוי. איני והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה חייב וכו'. ע"ש שתירצה הגמ' בכמה גווני, וכן דאיתא לר"ש דס"ל דבר שאינן מתכוין שרי.

ולכאורה תמוה הרי יש גם מ"ע של "אש תמיד תוקד על המזבח" חוץ מהלאו של "לא תכבה", ותינח לגבי הלאו שייך לומר דאם עבר על הלאו בדבר שאין מתכוין שרי, אך מה תוקף יש למענה זה ביחס לחיוב עשה שבו.

ואפשר לומר בזה דמ"ע של "אש תמיד תוקד" היא רק שלגוף הדין שיהא אש במערת המזבח, אך אין שיעור לזה, וכל זמן שלא כיבה את כל האש לא ביטל מ"ע. ומה שאמרו בגמ' המוריד גחלת מע"ג המזבח וכיבה חייב הוא לענין הל"ת, אבל מצד העשה לא ביטל מצותו כל זמן שלא כיבה לגמרי.

פרשת צו

וטפי מיניה אפשר לומר דהעשה קאי כשהגחלת ע"ג המזבח וכמ"ש נאמר להדיא "אש תמיד תוקד על המזבח", אך משירדה למטה אף שאין אש אחרת לא ביטל עשה זה, ואולי אדרבה בעצם ההורדה יש ביטול העשה שהאש צריכה להיות ע"ג המזבח, ולכן באמת כשהוריד גחלת חייב.

מעתה ניחא שפיר כשמזלף יין לאישים הרי זה רק "כיבוי מקצת", וא"כ לא ביטל העשה כיון שעדיין יש קצת אש, וא"כ יש בו רק משון ל"ת ד"לא תכבה", וע"ז הרי מהני הפטור של "דבר שאין מתכוין" דשרי לר"ש

ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן וגו' (ו,ג)

פירש רש"י שלא יהא דבר חוצץ בינתיים, והוא מגמרא (זבחים יט, א). ויש להבין, מדוע חידשה התורה דין זה דחציצה פוסלת דוקא במכנסיים, הלא חציצה פוסלת גם בכתונת ובמצנפת.

ויש לומר ע"פ מש"כ הרמב"ם (כלי המקדש י, א) בסדר לבישת הבגדים שהמכנסיים לובש תחילה. ומקורו מגמ' (יומא כה, א) מנין שלא יהא דבר קודם למכנסיים, ת"ל (לקמן טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו".

נמצא, שלמעשה הכהן הוא ערום עד שילבש את מכנסי הקודש, וא"כ היה צד לומר שילבש הכהן את מכנסי הקודש על מכנסי החול למען הצניעות, לפיכך הזהירה התורה שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למכנסיים, ומכאן נילף גם לכתונת ולמצנפת

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו,ו)

וברמב"ן כאן כתב דאף אם נכבתה אש מעליה עוברים הכהנים בלאו דלא תכבה. ובגמ' זבחים (צא, ב) אמרו דהמתנדב נסכים מביא נסכים ומזלפן ע"ג האישים, והקשו בגמרא והא קא מכבי ועובר על לא תכבה. ותירצו דאתי כשיטת רבי שמעון הסובר דדבר שאינו מתכוין מותר.

ולדברי הרמב"ן קשה דכיון דאפילו כבה מאליו עוברים הכהנים בלאו א"כ אינו ענין כלל לדבר שאינו מתכוין דהא היתר דדבר שאינו מתכוין יסודו במקום שצריך מעשה האדם בכדי להתחייב, דכל שאינו מתכוין אינו חשוב מעשה שלו אלא כנעשה מאליו ופטור, אבל אם בא שכבתה מאליה עוברים נמי בלאו, מה מהני שאינו מתכוין סו"ס כבתה האש.

וי"ל דבאיסור דאש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה נאמרו ב' דינים, חדא דאם כבתה כל האש שעל המזבח אפילו מאליה דאז עוברים הכהנים בלאו, ועוד דין נוסף נתחדש כאן דאסור לכבות אפילו גחלת אחת, ובאיסור זה אינו עובר אלא המכבה בלבד ולא שאר הכהנים. ולפ"ז הדברים מבוארים היטב, דהזלפת הנסכים ע"ג האישים בודאי אין בה בכדי לכבות לאש כולה, וכל הנידון בגמרא לא היה אלא לגבי כיבוי של גחלת אחת שעליה ישפוך את היין. וכיון שבדין כיבוי מקצת האש אינו עובר אלא המכבה בלבד, וא"כ גדר האיסור במעשה הכיבוי, לפיכך מהני מה שאינו מתכוין לכבות בכדי לפטור

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו,ו)

לדקדק בלשון הפסוק דקתני לא תכבה, דמשמע שאף לא תכבה מאליה דהוא בכלל האיסור, וצ"ב.

ואשר חזינו מהא דלשון המקרא מורה שלא רק במכבה בידיים יש איסור זה, אלא גם דין הוא דמאליו לא תכבה האש. ואמנם האיסור הוא רק במה שתלוי בידי האדם. ומ"מ יש ללמוד מכאן דאפי' גרם כיבוי אסור,

פרשת צו

וזוהו מקור הדין האמור ביומא (עב, ב) דבשעת המסעות היו כופין על האש פסכתר (כלי) שלא תכבה, דהגם שאינו מכבה בידיים מ"מ יש בכיבויו איסור.

(וכן מצינו בלאו דלא יראה לך חמץ (שמות יג, ז) דכיון דכתיב בלשון לא יראה הר"ז אסור אף בגרמא, וכן בלאו דלא יזח (שם כח, כח), ולא יקרע (שם כח, לב), משא"כ במקום שנאמר בלשון מעשה שלא לעשותו, כה"ג אינו אסור כי אם בעשיית מעשה כגון לא תבערו אש ביום השבת (שם לה, ג).

ומ"מ נראה דיש חילוק בין מכבה בידיים לגורם כיבוי, דמכבה בידיים עובר גם על כיבוי גחלת אחת (כמו דדרשי' בתו"כ פ"ב ז' דאפי' כיבה מן המערכה גחלת אחת לוקה), משא"כ בגרם כיבוי דאינו עובר אא"כ גרם כיבוי האש של המערכה כולה.

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו,ו)

הגאון רבי ישעיה הלוי הורביץ, בעל "שני לוחות הברית", הידוע בכינוי השל"ה הקדוש, הביא בספרו (שער האותיות סוף אות ל') בשם אבי המקובלים הגאון רבי משה קורדובירו, הרמ"ק, עצה בדוקה ומנוסה לבטל מחשבות רעות, לחזור פעמים רבות על הפסוק: "אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה" - יאמר ויחזור ויאמר עד שמחשבות יחלפו.

דבר זה - אמר הרמ"ק - גילה לי זקן אחד. וכתב השל"ה הקדוש שאותו זקן לא היה אחר אלא אליהו הנביא בכבודו ובעצמו, אלא שרבינו הרמ"ק לגודל ענוותנותו לא התגאה בכך שאליהו הנביא היה מצוי אצלו, משום כך כתב ששמע כך מזקן אחד...

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו,ו)

התורה הקדושה נמשלה לאש תמיד, אשר כל העוסקים בה בהתמדה שומרים הם עליה שלא תכבה...

התפילה גם היא משולה לאש קודש. כאשר האדם מבקש ומתחנן בתפילתו, זוכה ושערי תורה נפתחים בפניו ויכול הוא לעסוק בה בהתמדה.

בעיר אחת חי צורף אומן מומחה שנודע לשם ולתהילה כבעל מלאכה נפלא בשיבוץ אבני חן. מכל רחבי המדינה היו שרים ורוזנים שולחים אליו אבנים טובות ומרגליות והלה היה משבץ אותן על מקומן בתכשיטים ובכתרים במומחיות רבה והייתה פרנסתו ברווח.

פעם אחת אירע והאיש נפצע ושבר את ידו. שוב לא היה יכול לעסוק במלאכת הצורפות על כן פנה לקבץ נדבות...

הדבר אינו יאה לך ואינו לפי כבודך - אמרו לו מקורביו - צורף אומן כמוך, שמלכים ורוזנים היו משחרים לפתחך השכם והערב, וכעת אתה פושט יד...?!

ומה אעשה- ? קונן האיש - והרי ידי נשברה ושוב איני יכול לעסוק באומנותי כבתחילה!

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא - חובה על אדם לעסוק כל ימיו במלאכת הקודש של לימוד התורה וקיום המצוות, ואל לו לאדם להתרפות בכך, אלא שפעמים היצר הרע משיא לו עצה שאינה הוגנת ומסית אותו לדברי הבל על כן אל ישעה ליבו לכך אלא ישא כפיו בתפילה, יבקש רחמים מהרופא לשבורי

פרשת צו

לב ויתחנן: לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי!

לא תאפה חמץ חלקם נתתי אותה מאשי (ו,י)

הנה הרמב"ם כתב וז"ל (מע"ק יב, יד) וכן שירי המנחות שאוכלין הכהנים וכו' אין אוכלין אותן חמץ שנאמר "לא תאפה חמץ חלקם" אפילו חלקם לא יחמיצו, ואם החמיץ שיריה לוקה.

וצריך להבין מש"כ "אין אוכלין אותן חמץ", הא מהך קרא ילפינן רק דאסור בעשיית חמץ אך מנ"ל דאם עבר ואפאו שאסור לאכלו.

ונראה דהנה בגמרא (מנחות נז, א) בעי רב פפא חימצה ויצאת וחרז וחימצה מהו וכו' או דילמא כיון דחימצה פסול יוצא לא מהני ביה, וכי הדר מחמיץ לה מיחייב עלה משום מחמיץ אחר מחמיץ. ופירש רש"י דלאו קדושה גמורה היא ואין בה אלא פסול חימוץ. הרי דבהך קרא דמחמיץ לא כתיב איסור גרידא כי אם דכתיב ביה גם פסול (וכמ"ש התוס' שם נה, ב ד"ה אף).

לפ"ז דבהך קרא כתיב פסול, הרי השיריים פסולין ואסורין באכילה, ושפיר כתב הרמב"ם דבהך קרא כתיב איסור אכילה.

תפיני מנחת פתים (ו,יד)

יסוד גדול וחשוב מלמדת אותנו התורה ביחס לעני - מידת הרחמים.

מסביר רבי אהרון בקשט זצ"ל ודבריו מובאים בספר "דרכי מוסר": התורה ציוותה אותנו "פתות אותה פתים" - פתיתה זו נועדה שתיראה כאילו היא מכילה כמות גדולה.

כאשר העשיר מביא קרבנו, והקרבן הוא שור, אזי בגלל גודלו לוקח זמן רב עד שנשרף. עובדה זו הייתה גורמת לעני חלישות הדעת. באה התורה וחסה על כבודו של העני ולכן אמרו: "לא יבדיל", שיישרף יחד עם הנוצות וכתוצאה מכך תימשך שריפת קרבנו זמן רב יותר ולעני תהיה נחת רוח.

אנו רואים עד כמה התורה רוצה להרים את רוחו של העני שלא יהיה כל כך שבור ונכנע - ולהיפך מצד השני רואים איך שהתורה דואגת שהעשיר לא יתגאה בעושרו, כי תועבת ה' כל גבה לבב.

לא אחת אנו רואים כי מקבצי הנדבות או האנשים הנחשבים כעניים, מלבושם, התנהגותם ואף דיבורם מעידים עליהם כי מצבם הכלכלי אינו שפיר, ולא רק זאת אלא הם אף מרגישים עצמם נחותים כלפי אחרים וזאת בגלל דלותם. וכל מי שמסייע ביד העני, אם זה בהלוואה למשל, על כך אומר דוד המלך: "מלוה ה' חונן דל". אדם המלווה לעני נחשב כמלווה להקב"ה.

נתאר לעצמנו שהגיע עשיר גדול ונתקע ללא מזומנים ומבקש מאיתנו הלוואה לזמן קצר והוא מבטיח כי תוך תקופה קצרה הוא יחזיר לנו פי כמה, מי יהסס לתת? להיפך, רבים ירצו לזכות בנתינה זו ק"ו כאשר מלך מלכי המלכים מבקש שנסייע לעני כדי שלא ירגיש שפל או בזוי, כי כאשר העני מתבזה יש פגיעה ביציר כפיו של הקב"ה. על השכר שיכולים לזכות בו בעבור נתינת צדקה ועידוד לעני נלמד מהמעשה הבא:

מעשה בעשיר מופלג בתורה, בחוכמה ובמידות טובות, אך רק בדבר אחד לא דיקדק: בזמן שהיה עורך

פרשת צו

סעודה והיה מזמין לסעודתו אורחים, היה מזמין רק עשירים ואנשים מכובדים, רבנים ותלמידי - חכמים אולם אורחים עניים לא הזמין. לא מרוע לב עשה זאת, אלא פשוט מאוד הוא לא אהב שבמחיצתו יהיו עניים.

לאותו עשיר הייתה בת יחידה, חכמה, נבונה ויפה להפליא. הבת הנזכרת הגיעה זמנה להינשא, ומיד קפצו השדכנים והציעו בני טובים לבחורה. מצאה חן בעיניה אחת ההצעות, הזוג הסכים להינשא, וקבעו מועד לנישואים. השמחה והאושר שררו בבית העשיר וכל העיר ציפתה בכליון עיניים ליום החופה ביוזעם שתהא חתונה מכובדת והעיקר מלאת מעדנים... ובהגיע יום החופה כולם היו שמחים וקהל גדול השתתף בחתונה. ברם, השמחה נקטעה בהלם גדול: הורי החתן והכלה באו לדירת הזוג הטרי למחרת בבוקר לראות מה שלומם והנה החתן, בר מינן, מוטל במיטתו ללא רוח חיים!

שמחתם נהפכה לאבל ויגון ותהום כל העיר והכלה שנהפכה לאלמנה הייתה בצער עמוק.

לא ארכו הימים ודיברו על לב האלמנה שתינשא כי עודנה צעירה ואכן היא נישאה שוב, אך שוב - החתן השני גם הוא נפטר לפתע למחרת הנישואין וגם בחתונתה השלישית נפטר החתן... העלמה החכמה והנבונה אמרה: "אני אשאר אלמנה ואיני רוצה עוד להתחתן! מספיק שלושה חתנים קברתי. אינני יודעת בשל מי כל זה, ומה הוא העוון שבידינו או גלגול הוא." למרות המקרים המדהימים באו כמה חתנים וביקשו את ידה אך היא בשום פנים ואופן לא הסכימה להצעות שידוכים עוד.

העשיר, אבי האלמנה "הקטלנית", היה לו אח עני מאוד שגר במדינה אחרת. מצבו היה קשה מאוד ולו עשרה בנים. כל יום היה יוצא הוא ובנו הבכור ליער והיה חוטב עצים ומביאם לעיר ומוכרם בפרוטות ובכסף שקיבל עבורם פירנס את בני ביתו בדוחק רב.

יום אחד הלכו האב ובנו ליער וחטבו עצים והביאום העירה ולא יכלו למוכרם ובאותו ערב ישנו כולם רעבים. למחרת שוב הלכו ליעד ותוך כדי העבודה הקשה האב התעלף כי נחלש מחוסר תזונה.

הבן ראה את אביו המעולף, הרים את עיניו לשמים והחל לבכות בגלל מצב המשפחה ועוניים המדולדל והמדוכא.

כששבה רוחו של אביו, התחנן לפניו שירשה לו לבקר אצל דודו העשיר, אולי תהיה תשועה על ידו, וה' יפתח את לבו לסייע בנדיבות לאחיו. האב לא מנע מבנו והירשה לו לנסוע בלית - ברירה.

כשהגיע הבן לדודו קיבלו אותו באהבה רבה. הדוד ואשתו שמחו מאוד לראותו. הבן ידע כבר כל המוצאות אותם עם בתם האלמנה, ובכל זאת לאחר זמן מה ביקש מדודו אם מוכן לתת לו את בקשתו, אבל שישבע לו שלא ישיב את פניו ריקם.

הדוד אמר: "אחייני יקירי, תגיד מה בקשתך והנני ואמלאנה". אך הבן לא אמר דבר, עד שנשבע לו הדוד.

להפתעתו ביקש הבחור את יד בתו האלמנה. הדוד ואשתו החווירו בשומעם ואמרו לו: "הננו מוכנים לעזור לך בכל מה שתרצה הן בכסף הן בכל דבר, אך עניין בתנו זה קשה. הלוא ידוע לך מה שקרה עם שלושת חתניה, שבלייל חופתם הלכו לבית עולמם, ואיך נוכל לראות בך ח"ו דבר כזה? יקר אתה לנו." אמר הבחור לדודו: "אעפ"כ אני רוצה את בתך שתינשא לי ומהשמים ירחמו עלי וגם עליה."! מחמת שנשבע לו הדוד לא היה יכול עוד לסרב ואמר: "אני אדבר על לב בתי ואשפיע עליה וה' הטוב בעיניו יעשה. אם

פרשת צו

מהשמים היה הדבר, אין להחזיר."

העשיר קרא לבתו ואמר לה את בקשת בן אחיו הבכור. היא בכתה וצעקה, ואמרה: "די בשלושה שהלכו לעולמם ואיך ארצה ברעת בן דודי והוא בחור חמד נבון וחכם! אנא ה'! תהיה יד ה' בי ולא בבחורים אלה! מה חטאם?"

הבת ביקשה בתוקף מאביה לנסות שוב למנוע ממנו את בקשתו, אך אביה אמר לה: "בתי היקרה, את לא יכולה לתאר כמה דיברנו וביקשנוהו אני ואמך בעניין זה, ואמרנו לו שהנני מוכן לתת לו כסף לרוב, אך הוא השביעני לפני שיאמר לי, שלא אחזיר את פניו מבקשתו, ולא עלה על דעתי שהוא בכלל יבקש אותך..."

לבסוף נכנעה האלמנה ומסרה בידי שמים שירחמו עליו ועליה ועל הוריה הכאובים מהעבר.

הזוג התארס ונקבע זמן לנישואין. והנה, יום אחד לפני החופה נפגש החתן עם איש זקן. זה היה אליהו הנביא, זכור לטוב, שאמר לו: "שמע, בני, אתה רוצה להתחתן עם בת זוגתך? איעצך עצה אך אל תמוש מעצתי ימין ושמאל. בסעודה שתעשה לכבוד החתן והכלה, יבוא עני וישב ליד הדלת. אתה אל תתחיל לאכול עד שיבוא עני זה. אתה בעצמך תקום ותביא אותו ותושיבו על ידך בצד ימין. כך תינצל אתה ממוות בטוח!"

ופתאום נעלם הזקן. החתן שמר את הדברים בלבו והתכוון לחופה.

בשעת הסעודה הקרואים כולם ישבו מסובים ליד השולחנות אך ליבם על החתן ועיניהם לשמים שלא יקרה לו ח"ו כמו החתנים שקדמו לו ושפתותיהם דובבות תפילה לא-ל עליון. והנה נכנס אותו עני שתיארו אליהו הנביא זכור לטוב והתיישב ליד הדלת. מיד קם החתן וניגש אליו וביקשו שישב לידו. קודם סירב ואמר כי טוב לו פה אך החתן לא עזב את ידי העני ומשכו אליו בכוח והושיבו לידו לצד ימינו כבקשת הזקן, וכיבדו כבוד גדול. כל האורחים התפלאו על התנהגות החתן עם העני הזר ולא ידעו פשר הדבר. לאחר שגמרו הסעודה והמשתה כל אחד הלך לביתו וחשב על ההלוויה, ב"מ, שככל הנראה תיארך כבר מחר...

בעוד העני היה יושב, קם החתן ללכת לחדרו ואז פנה אליו העני ואמר לחתן: "אני שליחו של מרום ובאתי לקחת את נפשך!"

החתן לא נבהל ואמר לו: "תן לי זמן שנה אחת". ענה: "לא! אין לי רשות."

"טוב, תן לי חודש אחד כדי לשמח את הכלה". ענה: "לא! אין לי רשות."

"טוב, תן לי רשות לגשת אל אשתי ואקח ממנה רשות ואיפרד ממנה שלא תיבהל."

אמר לו המלאך: "לזה אשא פניך כי גמלת עמי חסד. לך וחזור מהר!"

הלך החתן אל הכלה שהייתה בחדר לבדה, ממתינה לחתנה שיקיים מצוותו, ונחלי מים זולגות מעיניה ומתפללת לאלוקים. כשבא חתנה לחדרה מיד ניגבה פניה והחזיקה אותו בכוח אך התפלאה מדוע בא לבד לחדר כי המנהג ללוותו.

פרשת צו

אמר לה החתן בשקט: "באתי לקחת רשות ממך כי באה שעתו ומלאך המוות מחכה לי. הוא אמר לי כי בא לקחת נפשי ממש עכשיו הוא נמצא בחוץ". אמרה הכלה לחתן: "אתה תישאר פה ואני אלך אליו ואדבר איתו!"

ומיד הלכה אל העני, שהוא מלאך המוות, ושאלה אותו: "אתה הוא השליח שרוצה לקחת נשמת אישי." "כן."

"הלא כתוב בתורה 'כי יקח איש אישה חדשה לא יצא לצבא ולא יעבור עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושימח את אשתו אשר לקח' והקב"ה אמת ותורתו אמת היא, ועכשיו אם תיקח את נשמת בעלי אזי תהיה התורה ח"ו פלסטר! אם תקבל את דבריי הנה מה טוב. ואם לא, בוא איתי לבית - הדין הגדול שבשמים לפני הקב"ה!"

שמע המלאך וענה לה: "אני עושה למען בעלך שעשה לי כבוד גדול וחסד, לזאת אשא פניך ואלך לפני הקב"ה ואמסור את דבריך". וילך המלאך לשאול מאת הקב"ה, ובהרף עין חזר בשמחה ובישר אותם שהקב"ה ויתר לחתן והחזיר את חייו עבור גמילות חסד שעשה עם העני. ומנגד - בבית הורי הכלה הסתובבו שם כל הלילה במתח, וכשהיו שומעים את קולם ושמחתם, היו מלאים שמחה אך שמחתם הייתה מהולה ביגון כי לא ידעו מה יהיה עד הבוקר.

מיד בזריחת החמה נכנסו לחדר הורי הכלה וכשראו את שניהם בריאים ושמחים לא היה גבול לשמחתם. מיד פשטה הידיעה על הנס שקרה להם, והודיעו ברבים כי גמילות חסד היא שהצילה אותו.

מכאן נלמד על החשיבות הגדולה בעשיית חסד עם העני. על כך נאמר במשנה: "אלו דברים שאין להם שיעור... גמילות חסידים."

העני שבדרך כלל מתבייש במצבו ובדרך כלל פניו נפולות, על כן חלה עלינו חובה כפולה ומכופלת בהתייחסותנו אליו.

ה"חפץ חיים" זצ"ל בספרו "אהבת חסד" מעיר עפ"י השו"ע, שצריך להיזהר לתת את הצדקה בסבר פנים יפות ולא בפנים זועמות. כן הדין לעניין הלוואה. צריך שלא להנהיג בו מנהג ביזיון חלילה אלא ילוונו בסבר פנים יפות. וכאשר האדם מסייע לעני ומאיר לו פנים - בגלל הדבר הזה יברך ה' אלוֹקֵיך.

אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש... בכלי נחושת... ושטף במים (ו,כ-כא)

ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש. וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחושת בושלה ומורק ושטף במים

תמוה, למה בכיבוס הבגד נאמר שצריך להיות "במקום קדוש" וזאת משום שנבלע בו הדם, ואילו בכלים לא נאמר שתהיה השבירה והמריקה במקום קדוש דוקא אף כי באמת הדין כן.

ונראה דהנה ביאר הרמב"ן כאן, שהחמיר הכתוב בדם הנבלע בבגד לעשותו כאשר היה קודם הזיה כדי שלא יצא חוץ לקלעים, וכבר נתבאר באור שמח (בית הבחירה פ"ו) במה שאמרו (זבחים נו) שלשכות הבנויות במקום חול ויש להם פתח פתוח לקודש, דרשאים לאכול שם קדשי קדשים שנאמר (לעיל פסוק ט) "בחצר אהל מועד יאכלוה" דאף אלו הם כחצר, מ"מ לענין דם ההזיה אם יצא מקודש ללשכות אלו הדם נפסל משום "יוצא".

פרשת צו

ולפ"ז כיון שהכיבוס צריך להיות במקום הראוי קודם ההזיה, לכן בהכרח שיהיה בתוך חלל העזרה מקום ששוחטין בו הקדשים, ולא תוך לשכות הבנויות בחול. ולכן כתיב "תכבס במקום קדוש" דהיינו דוקא שם ולאפוקי לשכות הנ"ל שאסור לכבס שם דנפסל משום יוצא חוץ לקלעים.

ואולם, כלים של חרס ונחושת שבישלו בתוכם בשר הקודש, צריך שתהיה שבירתן וטהרתם במקום שראויין לאכול, וכיון שראויין ליאכל בלשכות הללו שוב גם מריקתן יכולה ליעשות שם, ולכן לא כתיב התם "במקום קדוש", כי יכולים שפיר לטהרם גם בחצר אהל מועד

בשר זבח תודת שלמיו ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר (ז,טו)

אדם מביא קרבן תודה כהודאה על נס שנעשה לו, כגון: יורדי הים, הולכי מדברות, חבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכים להודות שכתוב בהן (תהילים פרק ק"ז, כ"א-כ"ב) "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה".

יש להבין - שאל הצדיק רבי אברהם מרדכי אלטר מגור, בעל ה"אמרי אמת" - הרי התודה היא קורבן שלמים ודינם של קורבנות השלמים שהם נאכלים בשני ימים ולילה אחד, ומדוע נשתנה דינו של קורבן תודה להאכל רק ליום אחד?

אלא - השיב הרבי - התודה כאמור באה על ניסים חדשים, חלקו גלויים ורובם נסתרים, אם כן איך ניתן לאכול מקרבן תודה שבא כהודאה על הנס של אתמול על חשבון הנס של היום...?!

אם על תודה יקריבנו (ז,יב)

ידוע היה שבדרך כלל נמנע רבי ישראל מאיר הכהן מראדין, בעל ה"חפץ חיים", לתת ברכות. מסרב היה בתואנות שונות.

שונה הדבר היה במקרים בהם הרגיש ה"חפץ חיים" רגש של "הכרת הטוב" למאן דהוא, או אז היה מברכו מכל הלב וברכותיו של הצדיק נתקיימו במלואן.

סיפר לי אחד מאחרוני הישיבה בראדין, רבי יהושע לוי, שכאשר הגיע ה"חפץ חיים" לכנסיה הגדולה שהתקיימה בוינא בחודש אלול של שנת תרפ"ג, נדחקו הציבור לחזות בבואו של קדוש ישראל עד כדי כך שה"חפץ חיים" לא היה יכול להיכנס לאולם מחמת הצפיפות והדוחק.

אחי הגדול - סיפר רבי יהושע - היה בחור גדול וחזק והוא סייע ותמך ביד ה"חפץ חיים" בין ההמון עד שהכניסו אל האולם.

פנה החפץ חיים" אליו וברכו בקול: הקדוש ברוך הוא יעזור שתאריך ימים ושנים! ואכן - סיפר רבי יהושע - מכח ברכתו של הצדיק, אחי האריך ימים עד גיל מאה ושש שנים! ו

לא יחשב לו פגול יהיה (ז,יח)

בשולחן ערוך (אורח חיים סימן צ"ח סעיף ד') מובא שהתפילה היא במקום הקורבנות, ולכך צריך להיזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה, ולא יערב בבה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים!

פרשת צו

על ענין הכוונה הראויה בתפילה אמר המגיד מדובנא משל נפלא:

אדם אחד זקוק היה לטובה מאת חברו, שהיה מקורב למלכות, שידבר עליו טובות לשלטון. לשם כך הטריח עצמו ונסע אל ביתו שם חיכה כשעה עד שהלה ישוב מעסקיו, כאשר הגיע ביקש בתחנונים כי ימלא את משאלתו והסביר וחזר והסביר ת חשיבות הדבר עבורו. לבסוף, כאשר הסכים הידיד לבקשה, הודה האיש למיטיבו בהתרגשות רבה ונפרד ממנו לשלום.

ואכן עשה הידיד את המתבקש ממנו והיטיב עם ידידו משכבר.

כעבור זמן שוב הלך אותו מקורב למלכות ברחוב העיר ופגש במכר ותיק. אנא עשה נא לי טובה - אמר המכר - דבר עלי לשלטון בענין פלוני.

הסכים האיש, אולם הדבר נשכח מליבו ולא עשה את המבוקש ממנו.

ההבדל בין שני המקרים - אמר המגיד מדובנא - כח הראשון הטריח עצמו מרחק רב ולא חסך כל מאמץ, וגם כאשר גילה כי הלה אינו בביתו המתין לבואו. ואילו השני פגש בו במקרה ולא הראה כל סימן למאמץ מיוחד, משום כך גם אותו מקורב למלכות לא עשה כל מאמץ.

כן הוא גם הנמשל - אמר המגיד מדובנא - כאשר אנו מתאמצים בתפילה שונה הדבר בתכלית מאשר אם אנו מתפללים כמצוות אנשים מלומדה...

זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים (ז,לז)

ה"חפץ חיים", מעורר היה צמיד בדבר הצורך הגדול שיש לכל בן תורה לקבוע לעצמו זמן מסוים ללימוד ענייני קדושים.

את דבריו המתיק משל:

בעת שנערכת חתונה, לפני החופה טרודים כל המחותנים בשמחת הנשואין, כולם מסבבים את הכלה ושמחים עמה. קשה עד מאוד להוציא את הכלה ממקום מושבה ולהביאה אל מתחת לחופה. דבר אחד מזרז את הכלה ושושבינותיה לצאת אל החופה, כאשר מגיע מאן דהוא ומכריז בקול: החתן עומד כבר תחת החופה וממתין לכלה!

כן בעניינינו אם אנחנו מוכנים בידיעת סדר הקורבנות, אז יש לסניגור של ישראל מה להמליץ לפני אבינו שבשמים והוא טוען לפניו: הלא בניך מוכנים בידיעות התורה של הקורבנות ועומדים ומצפים רק לך! חושה נא לגאלם ושלה משיח צדקך!

זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם ולמילואים ולזבח השלמים (ז,לז)

מפני מה נאמר כאן: "זאת התורה"? הדבר יתורץ על פי מה שמצינו במדרש (ויקרא רבה פרשה ט') אמר רבי אחא: משל למלך אחד שיצא למלחמה וכבש מדינה חרת. נכנס המלך למדינה בראש צבאו האדיר כשהוא מלווה האלפי חיילים רגליים, פרשים רכובים על סוסים אבירים וגדודים של שכירי חרב עזי נפש. נעמדו המון העם והביטו במצעד המרשי.

פרשת צו

אמר אחד מבני המדינב לחבירו: מה נורא השליט הזה ומה רב כוחו ועומק דינו! או לו ואבוי לו למי שימרוד או יפשע במלך הזה! העושה כן יענש על ידי חיילים אכזריים אלה...

אמר לו חבירו: מה לך ולכל ולזה? והרי אתה אינך מורד או פושע במלך. אם דיבורך והנהגותיך יהיו בדרך הטוב אין לך להתיירא ממנו כלל!

כן הוא גם הנמשל: בשעה ששמעו ישראל את פרשת הקורבנות נתייראו. אמר להם משה: אל תתייראו! עסקו בתורה ואין אתם יראים כלל מכל אלה! משום כך נאמר: "זאת התורה לעולה ולמנחה", וכמו שכתוב בגמרא (מנחות דף ק"י עמוד א'): כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת, לא מנחה ולא אשם!

יעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר ציוה ה' ביד משה (ח,לו)

יש להבין מדוע כתיב "יעש אהרן ובניו את כל הדברים", הלא משה הוא זה שהיה עובד כל שבעת ימי המילואים. וליכא למימר דהכוונה שעשו הם מה שציוה להם משה, דהיינו לאכול בשר שלמים בעזרה ולישב בעזרה, דהא משמעות הכתוב הוא שהכל אשר נעשה בימים האלה, נעשה רק ע"י אהרן ובניו. ועוד מהו שאמר "ביד משה" ולא אמר "אשר צוה ה' את משה".

אכן יש ליישב ע"פ מאי דאיתא במדרש (ילקוט תזריע, תקנא) "והובא אל אהרן" (לקמן יג, ב) אין לי אלא אהרן מנין לרבות כהן אחר ת"ל "הכהן" וכו', מנין לרבות כל ישראל ת"ל "או אל אחד", אם סופנו לרבות כל ישראל מה ת"ל "הכהנים", מלמד שאין טומאה וטהרה אלא מפי הכהנים, הא כיצד, חכם שבישראל רואה את הנגעים ואומר לכהן אע"פ שהוא שוטה אמור טמא והוא אומר טמא, או אמור טהור והוא אומר טהור.

לפ"ז י"ל דבשבעת ימי המילואים היה משה בעבודתו שליח מאת אהרן ובניו, שהם אמרו למשה זרוק והיה זורק וכן כל העבודות. וזהו שאמר הכתוב "יעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה'" הכל עשו "ביד משה" היינו על ידו, שהוא היה השליח שלהם ושלוחו של אדם כמותו.

יעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר ציוה ה' ביד משה (ח,לו)

וברש"י להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל, ומקורו ממש"כ בתו"כ כאן, יעש אהרן וגו', היינו דששים ושמחים כששומעים דברים לקבל מפי משה כשומעים מפי הקב"ה.

וצ"ב דמה זה ענין לדברי התו"כ דלא מיירי על מה שלא היטו אלא על מה ששמחו בדברים שמפי משה כדברים מפי ה', עוד צ"ב במש"כ רש"י בר"פ בהעלותך (במדבר ח, ג) עמש"כ שם בעבודת המנורה ויעש כן אהרן, שבא ללמד שבחו של אהרן שלא שינה, דמ"ש שהתם כ' רש"י שלא שינה וכאן כ' שלא היטה ימין ושמאל.

וי"ל, דשינוי היינו שלא כנאמר לו, ועי"ז לא קיים את מה שנצטוו וכל שלא שינה קיים הציווי, אבל כאן דאזיל על עבודת המילואים שהיו היסוד למשכן ועבודתו, ביסוד לא סגי שלא ישנה ויעשה אחרת ממה שנאמר לו, אלא כל שהיטה ולו גם במשהו שעי"ז אינו נחשב אי עשיית הציווי, מ"מ כיון שהוא יסוד הבנין כל סטי' וגם אם היא במשהו פועלת שינוי גמור בסוף הדברים, וממילא דלעשות כאשר צוה ה' ביסוד, בע"כ פירושו שלא רק שלא שינו אלא שלא היטו ימין ושמאל ועשו כאשר צוה ה' בלא הטי' כלל, ומש"ה כאן רש"י פי' דכאשר צוה היינו שלא היטו ימין ושמאל.

פרשת צו

ולפ"ז י"ל שזוהי ג"כ הכונה בדברי התו"כ, דצ"ב לכאורה מהיכן דריש שהיו ששים ושמים וכו', ולהמתבאר נראה דמש"כ ויעשו את כל הדברים אשר צוה ה', בע"כ הכונה שלא רק שלא שינו להיות בגדר של אינו מקיים ציווי ה', אלא שלא סטו ולו במשהו מהדברים, ע"ז ביאר התו"כ שדבר זה נעשה רק מחמת שהיו ששים ושמים כששומעים דברים מפי משה כשומעים מפי הקב"ה, והיינו שהיתה עשייתם בגדר של נעשה ונשמע שפירושו שרצון עצמי יש בהם לעשות רצון ה', והציווי אינו אלא היכ"ת לדעת מהו רצונו ית', שבזה אין נפק"מ ע"י מי בא הציווי אחרי שמצד רצונם העצמי באה העשי' והשמחה שבה, אבל כל שהעשי' רק מחמת שכך צוה הקב"ה, יש נפק"מ אם הציווי מפי הקב"ה הוא שיש בזה שמחה יתירה ממילוי רצונו ית', או שבא ע"י אחר שאין השמחה באותה דרגה, וכיון שמבואר שלא סטו כלל, בע"כ בא הדבר משום שמצד עצמם מהותם ורצונם לעשיית דבר ה' הוא, שאם כל עשייתם רק מחמת הציווי הוא כל שאינו משנה ואינו עובר על הציווי סגי בזה, וקיום שמחמת זה אינו מעשה שלא היטו מימין ומשאל, תמצא שדברי התו"כ ודברי רש"י משלימין זא"ז. דהפשט ודאי כרש"י הוא, אלא שהתו"כ למד מזה את מדרגתם בעשיה שמכח זה בא מה שלא היטו ימין ושמאל, ומדרגה זו היתה מדרגה של ששים ושמים.

ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה' ביד משה (ח,לו)

ויעש אהרן ובניו - להגיד שבחן שלא הטו ימין ושמאל (רש"י).

מהי משמעותו של שבח זה, לפיו אהרן ובניו לא נטו ימין ושמאל? וכי מדוע שיעלה על דעתם לשנות משהו מצווי של הקב"ה?

אלא, אומר הלקוטי אנשי שם כי יש פעמים שבהן האדם צריך להפעיל את שיקול דעתו, גם לאחר קבלת הוראות.

לדגמא: אשה האופה עוגה, יכולה בהחלט להעזר במוצרים חדישים, פרי תכנון טרי שיצא לשוק לא מכבר, או בעצות חברותיה, ואינה חייבת לשמור בדקדקנות על ההוראות הראשונות שקבלה.

אולם, מאידך גיסא - אדם הרוכש בשליחות רופא מסוים תרופות, אך בדרך שומע לעצות אחרים, כאלו אשר אינם בקיאים כמו הרופא שלו, ולא זו בלבד אלא שהוא פועל לפי הוראותיהם, הנו שוטה גמור, שכן חיים ומוות מונחים לפניו, ויתכן כי טעות קטנה תהיה הרת אסון.

נמצא, אפוא, שתוספת של שקולי דעת אישיים, תלויה בענין עצמו, ולפי היחס והחשיבות שהאדם מעניק לאותו ענין, הוא מכוון את התנהגותו. בא הכתוב ומדגיש את שבחם של אהרן ובניו, אשר התיחסו לעניני הקרבנות ממש כמו הוראות מדוקדקות לרפואת הנפש, ולא עלה על קצה דעתם לשנות למשהו שנראה להם טוב יותר, כי אכן כן - קרבנות אינם בגדר "הצעת הגשה", אלא ענינים חמורים שחיים ומוות רוחניים כרוכים בהם!